

檜山
NARAYAMA

'Narayama' betekent letterlijk 'Berg met de Eiken'.¹ Op Narayama woont een God. Zij die naar Narayama gegaan zijn, allemaal, hebben de God gezien. Daarom is er niemand die twijfels heeft.²

Narayama is een mythische berg in het Noorden van Japan waar oude mensen naartoe gebracht worden om te sterven.

Het is mij opgevallen dat er ook véél eiken groeien in ons dorp, nu mijn moeder en ik regelmatig samen gaan wandelen. Mijn moeder zit dan in een rolstoel en ik duw haar. We wandelen onder de eikenbomen naar de graven van haar geliefden, naar haar vriendin in Huize Walden, naar de bijna verdwenen ruïne van mijn grootmoeders huis, ...

Deze zomer boetseerde ik portretten van mijn moeder in alle stadia van haar leven, van 7 tot 90 jaar. Om dicht bij haar te kunnen zijn installeerde ik een atelier in het tuinhuisje in haar bloemen-en groententuin. Ik bracht er klei en gereedschap naartoe en werkte er iedere dag van 's morgens tot 's avonds. Mijn moeder bewaart oude foto's in een blikken doos. Aan de foto's hangen verhalen vast en ze beelden haar af als schoolkind, als plechtige communicant, als melkmeisje, als bedevaarder naar Lourdes, als bruid, als jonge moeder, als grootmoeder, als weduwe... Op de achterzijde van de foto's heeft ze jaartallen geschreven; haar hele leven laat zich lezen, haar leven temidden van haar familieleden voor wie ze altijd gezorgd heeft.

De installatie NARAYAMA omvat 21 sculpturen, een film en blauwe tarpaulins. De sculpturen in witte klei kregen allemaal een jaartal als titel, van 1938 tot 2020. Ze staan op een blauwe tarpaulin, in de chronologische volgorde van het mensenleven dat ze portretteren. De witte keramieken op een Tarpaulin blauwe ondergrond vertonen een duidelijke gelijkenis met de Renaissance-Madonna's van de gebroeders Della Robbia. De blauwe tarpaulins dragen de beelden van een mensenleven en ik schrijf er de verbeelding van de weg naar Narayama aan toe.

De film is opgenomen tijdens de wandelingen met mijn moeder, met de camera op de rolstoel gemonteerd. De teksten werden ingesproken door KOGA Rieko en FUJII Sayuri, beiden kunstenaars die in Tokyo en Parijs werken. Ze lezen de 'regels van de pelgrimstocht' uit FUKAZAWA's 'De Ballade van Narayama' uit het originele Japanse verhaal. De film is achtereenvolgend in Frans, Nederlands en Engels ondertiteld.

'De Ballade van Narayama' is nijpend actueel. Dat het problematisch is hoe we met de oudste generatie omgaan in onze maatschappij wordt nu, door de Corona-crisis, pijnlijk duidelijk. Tijdens de eerste lock-down las ik het sprookje van FUKAZAWA en herbekeek de films van IMAMURA en KINOSHITA. Ik vertelde het verhaal en vertoonde beide films aan mijn 17-jarige studenten van de elfde klas van de Hiberniaschool. Ik citeer enkele van hun gedachten:

Juultje De Bie: *'De extreme behandeling van ouderen in het wereldbeeld van de film (De ballade van Narayama van KINOSHITA) is in vele opzichten ondoorgroendelijk, maar komt toch nog steeds ongemakkelijk overeen met de manier waarop ouderen in vele culturen worden behandeld als ze niet langer als 'nuttig' worden beschouwd.'*

¹ *Étude à propos des chansons de Narayama, Shichirô Fukazawa, uitg Gallimard 1959, vertaald uit het Japans door Bernard Frank, p 20*

² *ibid. p. 28*

Andreas Francken: *Het moment dat O Rin naar de berg moet is dan ook niet zo'n leuk moment. Het is een gebaar van opoffering wat wel heel mooi is, maar ook heel erg jammer. Als dit zou voorkomen in onze tijd, nu, zou ik niet meteen weten wat ik er mee moet doen wanneer je oma 'weg gaat/ dood gaat' om plaats te maken voor een nieuw leven. Die gedachten zouden lang in mijn hoofd blijven rondspoken heel mijn leven. Want wat als ze nog kerngezond was en nog lang had kunnen leven? Wat als ze nog veel toekomst had? Wat als het nieuwe leven meteen sterft door bv. miskraam of een ongeluk? Is ze dan voor niks gegaan? Of hoort dit allemaal zo te zijn? Ik betwijfel dan ook of dit de juiste manier is. Hoogstwaarschijnlijk is er wel een andere manier, een betere en minder erge manier. Eén waarbij iedereen op zijn tijd vertrekt.*

Alvar Peeters: *'De bewoners van het dorp gaan ervan uit dat ze zelfs niet meer kunnen leven tegen de tijd dat ze 70 zijn en O Rin is dus verbaasd en beschaamd om het feit dat ze bv. al haar tanden nog heeft. Het toont een innerlijke strijd: waarom werkt mijn lichaam nog op het moment dat ik moet sterven? Ze begint niet te twifelen aan het feit dat ze moet sterven, wat een sterk communaal gevoel weergeeft. Ook de negatieve kant ervan wordt getoond. Tatsuhei's vader weigerde zijn moeder naar de berg te brengen, en Tatsuhei die de tradities van het dorp blindelings volgde, doodde zijn vader hierom. Er wordt dus gevraagd: Kan moraliteit dogmatisch worden, hoe manifesteert zich dat, en wanneer moet men er zich tegen verzetten?'*

FUKAZAWA Shichirô schreef 'Narayama Bushikô' of 'De ballade van Narayama' in 1956. In Europa leerden wij het verhaal kennen door de verfilmingen die gemaakt werden in Japan door KINOSHITA Keisuke (1958) en door IMAMURA Shohei (1983). En ook door de Koreaanse KIM Ki-Young, die in zijn film 'Goryeojang' (1963) de tocht naar de bergtop van de gelijknamige hoofdpersoon met zijn moeder op zijn rug in beeld bracht.

Fukazawa's 'Ballade van Narayama' speelt zich af in 'het dorp aan de Overkant'. Er staan 22 huizen in het dorp en een grote oude boom, de Kaya no ki. Alle huizen hebben een naam: De Boomstronk, Huis van de Cent, De Verkoolde Den, Huis waar het Regent, Huis bij het Meer,... In ieder huis woont een grote familie, met minstens 3 generaties onder één dak. Het leven in het dorp is rauw en primitief.

Er zijn te veel mensen en er is te weinig eten. Wanneer de bewoners van het 'Huis waar het Regent' erop betrapt worden dat ze erwten en aardappelen stelen, worden alle twaalf leden van die familie levend begraven. Terwijl de kraaien luid krassen hitsen de dorpelingen elkaar op tot een bloeddorstig maar volgens hen rechtvaardig en onontkoombaar vonnis. In de duisternis van de nacht werpen ze de ganse familie van het Regenhuis in een diepe put en gooien hem dicht. 's Morgens als het licht wordt spreken ze er met geen woord meer over. Levend begraven en doodgezwegen.

Er heerst een ongeschreven wet dat een mensenleven 70 jaar mag duren. Als men op die leeftijd is gekomen, moet men plaats maken en het eten overlaten aan de jongere generaties. Het oudste kind zal dan zijn ouder naar de berg Narayama dragen en hem daar achterlaten om te sterven. Het is een lange voettocht, men moet langsheen gevaarlijke ravijnen over moeilijk begaanbare smalle paden omhoog klimmen. Boven aangekomen moet men zélf de weg zoeken doorheen het eikenbos.

Twee ouderlingen zijn op de leeftijd van 70 gekomen, O Rin en haar buurman Mata-yan. O Rin bereidt zich gedurende het laatste jaar van haar leven grondig voor op haar pelgrimstocht naar de Berg Narayama. Ze is de onmisbare Mater Familias in het huis 'de Boomstronk'. Met haar vertrek in zicht organiseert ze, tot in de perfectie, haar eigen overbodigheid. Ze klaagt nooit, ze lijkt in een staat van Buddhistische verlichting te

verkeren. De dag voor het vertrek roept ze de ervaren dorpelings, degenen die de tocht reeds gemaakt hebben, samen. In een ceremonie worden de regels en de te volgen weg voor de pelgrimstocht naar Narayama doorgegeven. De volgende nacht vertrekken O Rin en haar zoon Tatsuhei naar de berg.

Mata-yan, de buurman, verzet zich met iedere vezel in zijn lichaam tegen de verplichte dood. Maar zijn familie wil van hem af; de honger heeft hen angstig en wreed gemaakt. Voor hun oude vader wordt de pelgrimsweg naar Narayama een gruwelijke dodentocht. Voor de weerbarstige gevallen, zoals Mata-yan is een verkorte versie van de weg naar Narayama toegelaten. Die informatie is een publiek geheim dat de oudste pelgrim, aan het einde van de ceremonie en buiten de gesloten deuren van het huis, fluisterend doorvertelt: *'Als je niet helemaal tot aan de top wilt gaan, is het ook goed om aan de Zeven Valleien alleen terug te keren.'*³ Het is dus gepermitteerd om de grootvader halfweg in de afgrond te gooien. Dat is de eenvoudige en snelle manier om er vanaf te zijn. Maar O Rin en Tatsuhei gaan de lange weg helemaal ten einde. Wanneer O Rin neerknielt op de top, en wacht tot de dood haar komt halen, begint het te sneeuwen! De sneeuw is het teken van geluk, het welkom-signaal aan de reiziger, uitgezonden door van de God van Narayama.

³ *ibid.* p. 116

Marie Julia Bollansée, oktober 2020